

ÜSİMP ULUSAL KONGRESİ
21-22 HAZİRAN 2012
SABANCI ÜNİVERSİTESİ

FİKRİ MÜLKİYET YÖNETİMİ

Doç. Dr. N. Ayşe ODMAN BOZTOSUN
Akdeniz Üniversitesi İİBF, İşletme Bölümü

Mevcut Düzen

- **Patent Kararnamesi, m. 41:**
- Öğretim elemanlarının buluşları için patent başvurusu yapma (veya yapmama) hakkı öğretim elemanlarına aittir.
- Öğretim kurumu, buluş için harcamada bulunmuşsa, bu harcamaların buluşun değerlendirilmesinden elde edilecek kazançtan karşılanmasını talep edebilir.

TPE'nin Öngördüğü Düzen-I

- Patent Kanunu Taslağı: Öncelikli patent başvuru hakkı sahibi olarak Üniversiteler...
- Üniversite bu haktan vazgeçebilir; ancak devredemez. Buluşçunun bildiriminden itibaren üç ay içerisinde başvuru yapmazsa buluş, buluşçuya kalıyor.

TPE'nin Öngördüğü Düzen-II

- Patent Kanunu Tasarısı Taslağı, m. 41:
- **Kapsam değişikliği:**
 - öğretim elemanları → öğretim elemanları, stajyerler ve öğrenciler
 - üniversitelere bağlı fakülte ve yüksekokullar (öğretim kurumu) → yükseköğretim kurumu
- **Hak sahibi değişikliği:**
 - Patent başvurusu yapma (yapmama) hakkında öncelik → yükseköğretim kurumu
 - Öncelik hakkının süresi bildirim tarihinden itibaren üç aydır, bu hak üçüncü kişiye devredilemez.
 - Bu hak süresinde kullanılmazsa başvuru yapma (yapmama) hakkı buluşçuya geçer.
 - Kurum, başvuru hakkından veya patent hakkından vazgeçerse, bu hakları buluşçuya devretmekle yükümlüdür.
 - Kurum, sahip olduğu hakların kaybına neden olursa buluşçunun zararını gidermekle yükümlüdür.
- **Buluşçunun itiraz (ve dava?) hakkı:**
 - Buluşçu Kurumun talebinden (?) itibaren bir ay içinde itiraz edebilir. İtiraz Kurumun oluşturduğu bir Kurulca bir ay içinde karara bağlanır.
 - İtiraz veya dava süreci sonunda buluşçu haklı görülürse, Kurum, hakkını buluşçuya devretmekle yükümlüdür.
- **Yerli/yabancı patent başvuru hakkı ayırımı:**
 - Kurum, hem Türkiye'de hem yabancı sistemler nezdinde başvuru hakkında önceliğe sahiptir.
 - Yabancı patent başvuruları için üç aylık süre işlemez. Buluş sahibinin talebi üzerine, Kurumun "makul sürede" tercihini yapması gerekir.
- **Sözleşme kapsamındaki buluşlar:**
 - Başvuru hakkı sahibi sözleşmedeki düzenlemeye göre belirlenir.
- **Kazanç paylaşımı:**
 - Patentli buluştan elde edilen kazancın en az üçte biri buluş sahibine ödenir.
 - Kurumla buluşçu (ve hatta diğer finansör) arasında sözleşmeyle farklı düzenleme yapılabilir.

Yeni Sistemin Öncelikli İhtiyacı

- Bu düzenin yürüyebilmesi için, üniversitelerin yetkin arayüz yönetimine ihtiyaçları var. Bunu kendi bünyelerinde gerçekleştirebilirler veya dışarıdan hizmet alabilirler.
- Üniversite ile buluşçu ve finansör arasında önceden sözleşme yapılmasını ve hak sahipliğinin bu sözleşme kapsamında belirlenmesini teşvik eden ifadeleri hükme yerleştirmek gerekiyor.

Yeni Düzenle İlgili Soru İşaretleri

- Üniversiteye bildirim hangi aşamada yapılacak?
- Ya bildirimde bulunulmazsa?
- İtiraz hakkının doğumu için Kurum kime talepte bulunacak?
- Kurumun belirlediği Kurulun aldığı karara karşı hangi mahkemeye başvurulacak?
- Dava sürecinde buluşun akıbeti?
- Başkalarıyla yürütülen çalışmalarda Kurum da hak talep edebilecek mi?
- Kazanç paylaşımı konusunda uyuşmazlık çıkarsa?

Çözüm Önerileri

- Hüküm kapsamındaki buluşçulara “TÜBİTAK bursiyerleri” eklenebilir.
- Yükseköğretim kurumu ile buluş sahibi arasında kanundan farklı bir düzenleme yapılmasına olanak sağlamak açısından hükümde “aksi sözleşmeyle kararlaştırılmadıkça” ibaresine yer vermek uygun olur.
- Yükseköğretim kurumunun zaman itibarıyla üzerinde hak sahibi olduğu buluşları açıklığa kavuşturmak için “kurum bünyesinde görev yaptıkları, öğrenim gördükleri veya araştırma yürüttükleri dönemde” ibaresi eklenebilir.
- Buluş sahibi buluşunu yükseköğretim kurumuna bildirmese dahi yükseköğretim kurumunun buluş üzerinde hak sahipliği iddia edebilmesi için, ikinci fıkraya “veya buluşun yapıldığını haber aldığı” ibaresi eklenebilir.
- Genel olarak hak sahipliği konusunda çıkacak uyuşmazlıkların mahkemelerce çözüme bağlanması daha uygundur. Üçüncü fıkranın mevcut halinde, yükseköğretim kurumunun yetkili organın alacağı kararın niteliği ve hukuki etkisi de açıklanmamıştır. En uygun çözümün üniversite ile buluşçu arasında hak sahipliğini belirlemeye yönelik sözleşmesel ilişki kurulması olduğu göz önünde tutulmalıdır.
- Yükseköğretim kurumunun sorumluluğunun bir kusur sorumluluğu olduğunu vurgulamak için “kusurlu davranış” ibaresine yer vermek uygun olur.
- Buluş sahibine yurtdışı başvuruları açısından tanınması gereken serbestlik kapsamında Patent İşbirliği Anlaşması ve Avrupa Patent Sözleşmesi'nin sağladığı olanaklardan yararlanabileceğinin özel olarak belirtilmesi uygun olur.
- Finansör kurumlarla buluş sahibinin hak sahipliğine ilişkin sözleşme yaptığı durumlarda üniversitenin nasıl bir hak ileri sürebileceğinin açıklığa kavuşturulması gerekir. Bu durumlarda, daha önceden üniversitenin taraf olduğu bir sözleşmeyle kararlaştırılmamışsa, üniversitenin makul bir pay talep edebileceği öngörülebilir.
- Buluşçuya verilecek payın da önceden sözleşmeyle kararlaştırılmasını teşvik etmek için, “sözleşmeyle kararlaştırılmamışsa” ibaresini burada da kullanmakta yarar var.

Ve Ötesi...

- **Bütünsel fikri mülkiyet yönetimi: İnovasyon sadece patente özgü değildir!**-patente gereğinden fazla odaklanmamalı, Türkiye için çok önemli başka alanlar da var: örneğin coğrafi işaret, ıslahçı hakkı. Ayrıca patentli buluşların ticarileştirilmesi sürecinde marka yönetiminin rolü gözardı edilmemeli
- **Niş (boşta kalan) alanların tespiti önemli**-örneğin faydalı modelde de fırsatlar olabilir. Serbest kalan teknolojiler için de projeler başlatılabilir.
- **Trendlerin takibi ve proaktif uygulama:** Örneğin inovasyon trendinin takibi, zorunlu lisanstaki gelişmeler, ar-ge işbirliklerinde yaratıcı yaklaşımlar...
- **İnovasyon sürecinin bütünlük algılanması:** İnovasyon sürecinin, ar-ge alanının belirlenmesinden ve ar-ge projesinin tasarlanmasından ürünün ticarileştirilmesine kadar bütünlük bir süreç şeklinde algılanması önemli. Süreç içerisinde rol alanlar bu bütünlük yapının bilincinde olarak çalışmalarını planlamalı.
- **Sinerji yaratacak yapının kurgulanması:** 1. Üniversitelerdeki teknoloji/inovasyon yönetimi programları 2. Teknoloji transfer ofisleri ve 3. Ulusal teknoloji platformları: Bunları bir sacayağı gibi düşünmek gerekir. Eğer bu kurumlar etkin şekilde işletilip aralarında karşılıklı etkileşim ve koordinasyon sağlanabilirse sürdürülebilir inovasyon süreci gerçekleştirilebilir. Bu nedenle bunların üçünü de eşgüdümle ve birbirini tamamlayacak şekilde geliştirecek, kurumsallaştıracak stratejiler tasarlanmasını yararlı ve uygun görüyorum.

İlginiz için teşekkür ederim.

N. Ayşe ODMAN BOZTOSUN